

Nemocnost a úrazovost žen

Zpracována byla rozsáhlá sekundární analýza nemocnosti a úrazovosti žen s využitím zdrojů zejména Českého statistického úřadu (ČSÚ), Ústavu zdravotnických informací a statistiky České republiky (ÚZIS), České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ), Státního zdravotního ústavu (SZÚ), Státního úřadu inspekce práce (SÚIP), Výzkumného ústavu bezpečnosti práce (VÚBP) a dalších veřejných zdrojů. K mezinárodnímu srovnání jsou zejména využity zdroje Eurostatu, OECD, Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci (EU-OSHA).

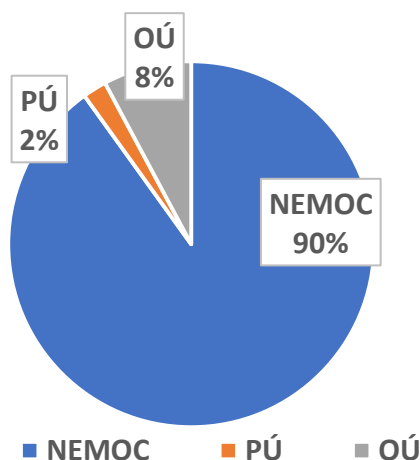
Očekávaná délka života při narození je v České republice 79 let, což je o rok pod průměrem OECD. Ženy v ČR s hodnotou 82,1 let dosahují podobné hodnoty jako např. ženy v Polsku (82 let). Průměrná délka života při narození je jedním z nejčastěji používaných ukazatelů zdravotního stavu.

Průměrný počet nemocensky pojištěných za rok 2017 činil v ČR celkem 4 671,8 tis. osob, z čehož 50,7 % tvořili muži a 49,3 % ženy (2 301,8 tis. žen). Celkem pojištěných zaměstnankyň v roce 2017 bylo 2 266,4 tis. a 35,4 tis. žen OSVČ. Průměrný počet dobrovolně nemocensky pojištěných OSVČ v roce 2017 činil 89,7 tis. osob, z tohoto bylo 39,5 % žen.

Ukazatel průměrný denní stav práce dočasně neschopných představuje počet nemocensky pojištěných osob, kteří byli ve sledovaném období průměrně denně nepřítomni v práci z důvodů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz. V roce 2017 v České republice v důsledku dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz denně chybělo na svých pracovištích celkem téměř 200 tisíc pojištěných osob (109 tis. žen), z nich 170 tis. pro nemoc (98 tis. žen), 7 tis. pojištěnců pro pracovní úraz (2,3 tis. žen) a 22 tis. pojištěnců pro ostatní úraz (8,5 tis. žen). Nejvíce pojištěnců chybělo ve Zpracovatelském průmyslu (68 tis. osob), v odvětví Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (27 tis. osob).

Průměrná denní nepřítomnost žen v práci z důvodů pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v roce 2017 (v % z celkového počtu nepřítomných 109 tisíc žen)

Hospitalizace v nemocnicích u žen je o 30 % vyšší než u mužů. Na muže připadlo průměrně 44 % a na ženy 56 % případů. V roce 2016 bylo hospitalizováno celkem 1 241 391 žen. Nejvyšší četnost hospitalizovaných žen (kromě těhotenství) byla v roce 2016 pro nemoci oběhové soustavy, močové a pohlavní soustavy, svalové a kosterní soustavy a pojivové tkáně a nemoci trávicí soustavy. Pro poranění, otravy a následky vnějších příčin bylo v roce 2016 v ČR hospitalizováno celkem 91 770 žen, což představuje 1 708 případů na 100 tis. žen. U mužů je tato četnost mnohem vyšší a dosahuje 2 065 případů na 100 tis. mužů.

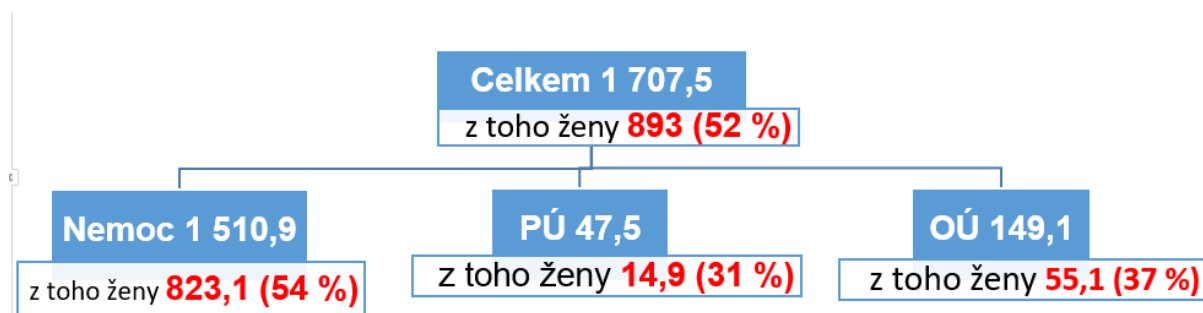

Zdroj: ČSÚ

Struktura nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti v roce 2017 (v tis. případů a ženy v %) – celkem, pro nemoc, pro pracovní úrazy (PÚ) a ostatní úrazy (OÚ)

Ve skladbě důvodů dočasné pracovní neschopnosti je dlouhodobě patrný rozdíl mezi pohlavími.

Celkově je u obou pohlaví jednoznačně nejčastější dočasná pracovní neschopnost pro nemoc. Vyšší podíl žen na pracovní neschopnosti pro nemoc, může souviset s mateřskou úlohou žen, u nichž mohou být důvodem pracovní neschopnosti také komplikace v těhotenství, potraty apod. Muži výrazně dominují v počtu dočasné pracovní neschopnosti pro úrazy jak pracovní, tak i ostatní. Z celkového počtu nově hlášených případů pro pracovní úrazy připadá na ženy pouze 31 % pracovních úrazů, podíl žen z celkového počtu případů pro ostatní úrazy je 37 %, což je dáno i odlišnou strukturou zaměstnanosti žen a mužů (odlišná míra rizikovosti ekonomických činností).

Zdroj: ČSÚ

Odvětví, kde převládají muži a vyskytují se zvýšená rizika pracovního úrazu, jsou např. •Těžba a dobývání, •Zpracovatelský průmysl, •Stavebnictví, •Doprava a skladování či •Zemědělství, lesnictví, rybářství.

Odvětví, kde převažují v zaměstnání ženy a rizika pracovních úrazů mohou být méně častá, jsou •Peněžnictví a pojišťovnictví, •Činnosti v oblasti nemovitostí, •Veřejná správa a •Vzdělávání.

Nejvíce počtu nových případů dočasné pracovní neschopnosti bylo hlášeno v subjektech s převažující ekonomickou činností spadajících podle klasifikace CZ-NACE do odvětvové sekce Zpracovatelský průmysl (593,4 tis. případů) a Velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel (216,9 tis. případů), naopak nejmenší absolutní počet byl hlášen u odvětvové sekce Výroba a rozvod elektřiny a jiných energií (8,8 tis. případů) a u Těžby a dobývání (10,1 tis. případů). Absolutní údaje o počtu nově hlášených případů je však nutné posuzovat v kontextu zaměstnanosti v daném odvětví, a proto má vyšší vypovídací schopnost ukazatel relativní.

V roce 2017 připadalo na 100 pojištěnců 36,6 případů pracovní neschopnosti. Nejvíce případů dočasné pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v roce 2017 bylo evidováno v oblasti Administrativní a podpůrné činnosti (48,6), následoval Zpracovatelský průmysl (48,2) a dále u fyzicky náročných činností v oblasti Těžba a dobývání (39,5). Nejméně časté případy pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v roce 2017 byly evidovány u osob v odvětví Činnosti v oblasti nemovitostí (15,7).

Z územního členění bylo v roce 2017 nejvíce případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců hlášeno v Libereckém kraji (44,3) a Plzeňském kraji (43,8). Hranici 40 případů na 100 pojištěnců ještě překročili v Jihočeském (41,1), Karlovarském (40,7) a Královéhradeckém kraji (40,6). Nejméně případů pak bylo hlášeno v Hlavním městě Praze (30,3), Olomouckém kraji (35,2) a Jihomoravském kraji (35,4). V roce 2017 byl rozdíl mezi kraji s nejvyšším a nejnižším počtem pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců 14 případů. Hodnoty tohoto sledovaného ukazatele v roce 2017 meziročně vzrostly ve všech krajích s výjimkou Karlovarského kraje, kde došlo k mírnému poklesu oproti předchozímu roku. Rozdíly výskytu dočasné pracovní neschopnosti podle územního členění jsou značně ovlivněny strukturou zaměstnanosti, charakterem převažující ekonomické činnosti a mírou nezaměstnanosti v daném

regionu. Je nutno zohlednit též metodiku zpracování dat, kdy rozlišení podle krajů a okresů vychází z údaje o sídle útvaru, který vede evidenci mezd u zaměstnavatele osoby, která je v pracovní neschopnosti.

Kromě statistiky nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti zpracovávané ČSÚ, jsou z evidence ČSSZ zpracovávány a publikovány také údaje o ukončených případech pracovní neschopnosti, které zpracovává Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (ÚZIS ČR). Rozdíly v počtech nově hlášených a ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti mezi oběma zdroji jsou dány odlišnou metodikou sběru dat. Na rozdíl od statistik nově hlášených případů dočasné neschopnosti, které zajišťuje a zpracovává ČSÚ, zaznamenává a zjišťuje ÚZIS ČR dočasné pracovní neschopnosti z dat ČSSZ pouze pro případy ukončené ve sledovaném roce (zde v roce 2016). Nejčastějším důvodem pracovní neschopnosti zůstávají nemoci dýchací soustavy, které v roce 2016 tvořily 35 % všech případů pracovní neschopnosti, avšak v průměru s nejkratší dobu pracovní neschopnosti ze všech skupin diagnóz – 15,4 dne. Druhou nejčastější příčinou pracovní neschopnosti jsou nemoci svalové a kosterní soustavy (nejčastěji onemocnění zad a páteře), které v roce 2016 tvořily pětinu všech případů nemocnosti. Tyto nemoci se vyznačují poměrně dlouhou průměrnou délkou trvání jednoho případu – více než 2 kalendářní měsíce (65,7 dne). Na celkovém počtu prostonaných dnů se tato kategorie podílí téměř třetinou (20,2 mil. dnů, tj. 30,6 %), což je dlouhodobě nejvyšší podíl. Třetím nejčastějším důvodem pracovní neschopnosti s 12% podílem na všech případech byly poranění a otravy (zejména vymknutí, podvrtnutí a natažení kloubních vazů). Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti byla v případě této skupiny nemocí 51,5 dne, počet prostonaných dnů druhý nejvyšší ze všech skupin diagnóz (9,5 mil. dnů, tj. 14,5 % na celkovém počtu).

V pracovní neschopnosti byly častěji ženy. V roce 2016 připadalo na 100 tis. pojištěnců 36 tis. ukončených případů u žen a 32 tis. případů u mužů. Pracovní neschopnost u žen také trvala v průměru o 5 dní déle než u mužů. Tento rozdíl mezi pohlavími trvá dlouhodobě a jeho příčinou jsou zejména nemoci spojené s těhotenstvím.

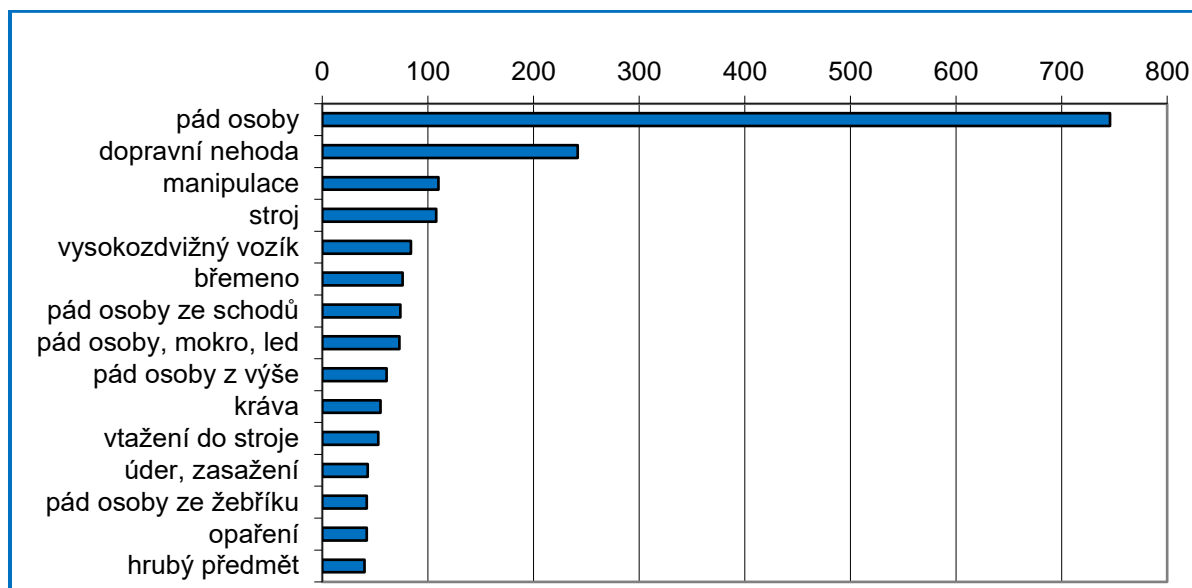
Nejdelší průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti byla v roce 2016 u novotvarů (123,3 dne), u mužů dokonce 138 dnů, zatímco u žen 114,8 dne. Druhou nejdelší dobou neschopnosti mají nemoci spojené s těhotenstvím (105,8 dne). Téměř tříměsíční pracovní neschopnost si vyžádaly duševní poruchy a poruchy chování (87,5 dne), nemoci oběhové soustavy (82,5 dne) a nemoci nervové soustavy (82,1 dne).

Výraznější rozdíl mezi pohlavími se objevuje i u dalších diagnóz – výraznější počet případů u žen než u mužů je patrný u duševních poruch a poruch chování, u nádorových onemocnění a u nemocí močové a pohlavní soustavy. Muži jsou naopak náchylnější na nemoci oběhové soustavy a mnohem častěji než ženy jsou práce neschopní pro poranění, otravy a jiné následky vnějších příčin.

Pracovní úrazovost – z celkového počtu pracovních úrazů připadalo v roce 2017 na muže 68,5 % a na ženy 31,5 % pracovních úrazů, což je dáno i odlišnou strukturou zaměstnanosti žen a mužů.

V roce 2016 došlo ke třem smrtelným úrazům žen (z celkového počtu 104 smrtelných pracovních úrazů).

Způsob zranění u závažných pracovních úrazů žen 2008–2017

Zdroj: SÚIP, VÚBP

Zajímavé jsou také údaje z ambulantních chirurgických ordinací o počtu ošetřených úrazů (zdroj: ÚZIS). V roce 2017 došlo celkem k 1 902 240 prvních ošetření úrazů, z toho:

- Dopravní úrazy – 52 948 případů
- Pracovní (+školní) – 126 504 případy (z toho 81 358 případů žen ve věku 15 až 64 let)
- Sportovní – 143 758 případů
- Doma a v institucích – 197 924 případy
- Ostatní – 311 883

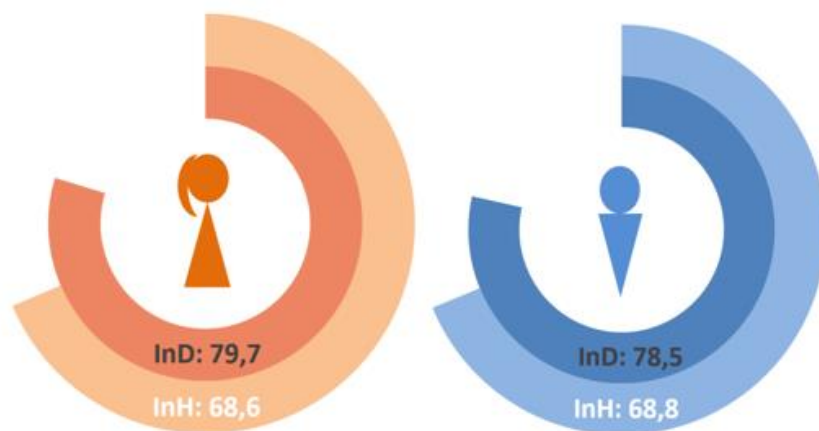
Dlouhodobě byl zaznamenán nižší výskyt nemocí z povolání u žen než u mužů. V posledních dvou letech však došlo u žen k většímu nárůstu než u mužů.

Subjektivně vnímaná kvalita pracovního života

Subjektivní rozměr spokojenosti a důležitosti s vybranými ukazateli pracovního života žen a mužů v ČR umožňuje webový instrument pro monitorování a měření tohoto indexu kvality pracovního života (<http://kvalitapracovnihozivota.vubp.cz>). Koncept indexu je postaven na subjektivním hodnocení pracovního života samotnými respondenty (pracovníky). V opakujících se reprezentativních šetřeních ekonomicky aktivní populace je zjišťována míra důležitosti a spokojenosti u 18 aspektů pracovního života, kumulovaných při výpočtu indexů do 6 obecnějších domén. Ve finále jsou pak vypočteny celkové indexy důležitosti a spokojenosti (hodnocení).

Celkový index kvality pracovního života v porovnání MUŽI x ŽENY (důležitost a spokojenost; šetření KPŽ 2016)

Porovnání celkového indexu kvality pracovního života mužů a žen.

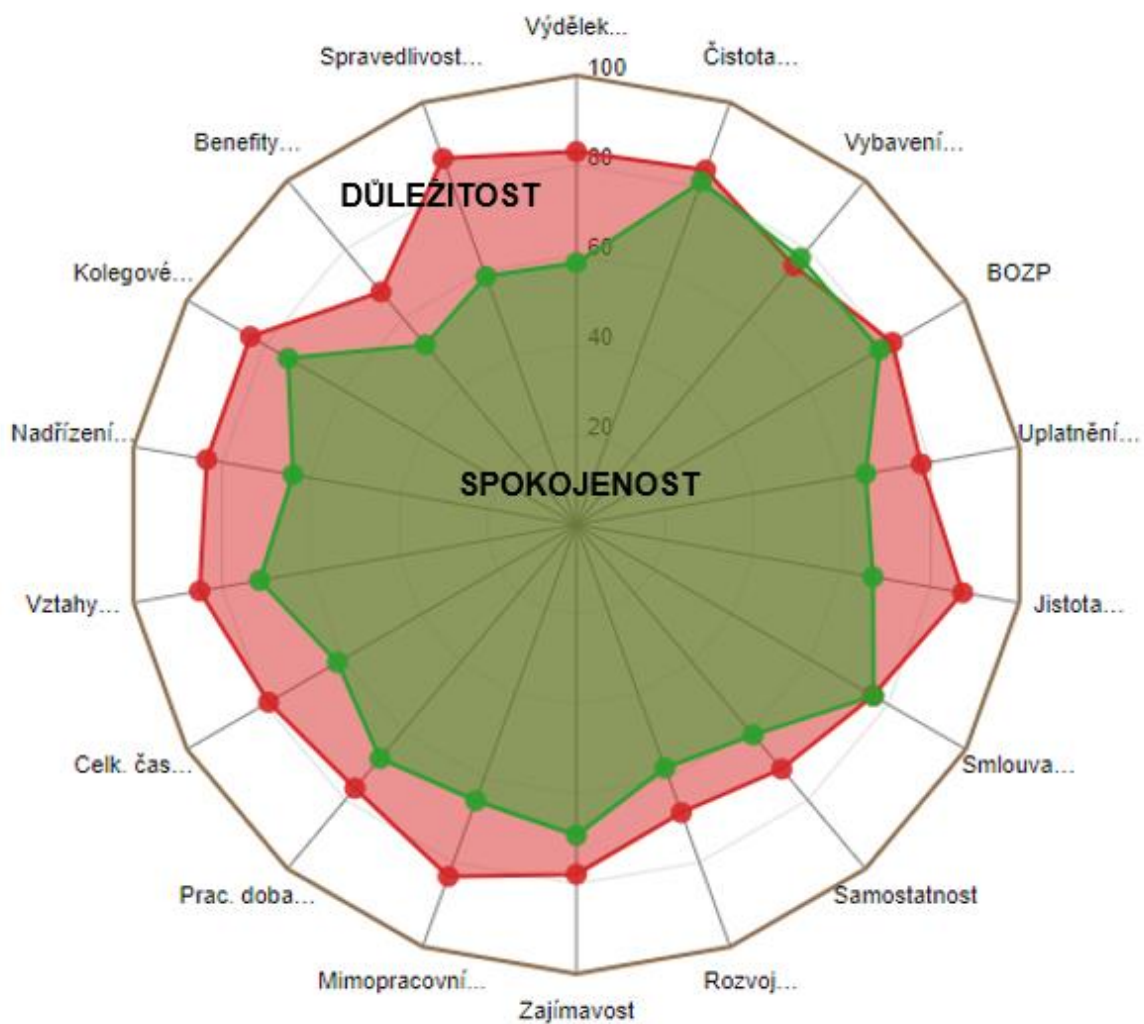
Zdroj: VÚBP (šetření KPŽ 2016)

Pozn.: InD vypovídá o důležitosti a InH o spokojenosti/hodnocení

Dále například ženy v rámci domény odměňování, která zahrnuje tři hlediska – výši výdělku, spravedlivé odměňování a nefinanční výhody, hodnotily důležitost i spokojenost vždy nižším bodovým hodnocením než muži, i když spravedlivé odměňování je u žen a mužů téměř na stejné hodnotě pro důležitost. U této domény je třeba také zdůraznit, že vykazuje ze všech šesti domén nejvyšší rozdíly hodnot mezi důležitostí a hodnocením, a to pro muže i ženy. Výsledek je tak v souladu s často diskutovanými otázkami o nespravedlivém odměňování mužů a žen a rovněž i tzv. gender pay gap. Rozdíl v průměrných mzdách žen a mužů činí 21,6 %, což je jeden z nejvyšších rozdílů v EU. Hodnocení žen tak odráží jejich větší nespokojenost.

Vhodné rozložení času mezi prací a rodinu je podle očekávání důležitější doménou pro ženy. Ženy také ale všechny tři aspekty hodnotí lépe. Nemalá diskrepance mezi důležitostí a hodnocením časové náročnosti práce a dostatku času na rodinu a sebe je rovněž číselným potvrzením aktuálních trendů na trhu práce s dopady na obtížné slučování rodinného a pracovního života.

Shrnutí všech aspektů z pohledu žen, porovnání důležitosti a spokojenosti (šetření KPŽ 2016)

Zdroj: VÚBP